

Eduskunnan sivistysvaliokunta

HE 211/2014 vp eduskunnalle laeiksi ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:n, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 25 §:n ja opintotukilain 7 §:n muuttamisesta

Yleistä

Opetushallitus pitää perusteltuna esityksen mukaista Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen ja Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen muodostamista nykyisistä valmistavista ja valmentavista koulutuksista. Lakiesityksessä mainitut tavoitteet ja koulutuksia koskevat muut säädöskohdat noudattavat Jyrki Kataisen hallitusohjelman, Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman ja rakennepoliittisen ohjelman linjauksia ja edistävät myös nuorisotakuun toteutumista.

Nykyiset valmentavat ja valmistavat koulutukset ovat ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 630/1998, (muutettu 787/2014) mukaan ammatillisen koulutuksen yhteydessä järjestettävää, ei tutkintoon johtavaa koulutusta. Koulutukset ovat ns. nivelvaiheen koulutuksia, joiden tavoitteena on valmistaa jatko-opintoihin ammatillisessa peruskoulutuksessa, vahvistaa opiskeluvälmiuksia ja edistää työelämän ja koulutuksen tuntemusta. Näitä valmistavia koulutuksia ovat tällä hetkellä:

- ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus (ammattistartti),
- maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutuksen valmistava koulutus
- muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena järjestettävä kotitalousopetus
- vammaisille opiskelijoille tarkoitettu valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus (sisältää sekä koulutukseen että työhön ja itsenäiseen elämään suuntaavat erilliset osat).

Edellä mainituilla neljällä koulutuksella on erilainen tausta ja syntyhistoria, mutta niissä on paljon samanlaisia elementtejä. Opetushallitus on vahvistanut näitä koulutuksia varten opetussuunnitelmien perusteet viimeksi vuosina 2009-2010, ja niitä koulutuksen järjestäjien tulee noudattaa laatiessaan omia opetussuunnitelmiaan. Lakiesityksen mukaan Opetushallitus päättää myös jatkossa koulutusten valtakunnallisista perusteista.

Opetushallitus on osallistunut asian valmisteluun Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Valmisteluprosessi on varsin syvälinen ja pidempi kuin säädösten valmistelu yleensä, sillä työn taustaksi on Opetushallituksessa selvitetty nykyisten neljän eri tutkintoon johtavan koulutuksen vahvuudet ja heikkoudet (SWOT-analyysi), koottu koulutusten arvopohjaa sekä laadittu kaksi erillisselvitystä (toimintaympäristöanalyysi ja opiskelijoiden jatkopolkujen seuranta). Myös yhteistyöseminaareissa koulutuksen järjestäjien kanssa on tarkasteltu mahdollisen muutoksen aiheuttamia vaikutuksia ja saatu ehdotuksia toimeenpanoa varten.

Pohjatyon ja koulutusten järjestäjien kuulemisen perusteella on havaittu, että koulutusten yhdistämisellä on myönteisiä vaikutuksia sekä koulutukseen ohjautumiseen että koulutusten järjestämisen joustavuuteen, eivätkä koulutuksen järjestäjät vastusta koulutusten yhdistämisää.

Opetushallitus on myöntänyt vuonna 2013 kahdelle monialaiselle ammatillisten valmistavien koulutusten järjestäjälle valtionavustuksia, joiden tavoitteena on selvittää koulutusten yhdistämiseen liittyviä paikallistason järjestelyjä ja verkostojen mahdollisuuksia yhdistettävien koulutusten suunnitteluun. Opetushallitus seuraa tuloksia ja ohjeistaa tarvittaessa niiden perusteella tulevia koulutusten yhdistymisiä. Hankkeet päättyivät kesällä 2015.

Valmentavien koulutusten tavoitteet ja koulutusten perusteet

Opetushallitus pitää lakiesityksen 5 §:ssä mainittuja valmentavien koulutusten tavoitteita hyvinä, myös sitä, että kohdassa on mainittu tavoitteena erityistä tukea tarvitsevien kokonaiskuntoutuksen edistäminen.

Opetushallitus on asettanut 7.1.2014 valmentavia koulutuksia koskevan perusteprojektin (OPH 47/041/2013) ja valmistellut säädösvalmistelun kanssa samansuuntaisia koulutuksen perusteita, jotka olivat laajalla lausuntokierroksella syyskuussa 2014. Laajapohjainen ohjausryhmä on linjannut valmisteluryhmän työn, ja ehdotus koulutusten perusteiksi on valmistunut.

Ammatilliseen peruskoulutuksen valmentava koulutus (60 osaamispistettä) koostuu kaikille pakollisesta osasta *Ammatilliseen koulutukseen orientoituminen ja työelämän perusvalmiudet*, minkä jälkeen opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ja tarpeen mukaisesti hän voi ottaa osia valinnaisista koulutuksen osista *Oppimisen vahvistaminen, Arjen taitojen ja hyvinvoinnin vahvistaminen, Työväestöoppimiseen ja oppisopimuskoulutukseen valmentautuminen*. Lisäksi on mahdollista suorittaa jo osia ammatillisen perustutkinnon opinnoista sekä vapaasti valittavista koulutuksen osia.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (myös 60 osaamispistettä, mutta koulutusaika voi olla pidempi) koostuu kolmesta pakollisesta osasta, joissa on yksilöllistä vaihtelua henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan. Osat ovat *Toimintakyvyn vahvistaminen, Oppimisen vahvistaminen ja Työelämään valmentautuminen*. Lisäksi voi opiskella valinnaisia koulutuksen osia, jotka tukevat työelämään valmentautumista, hyvinvointia ja kuntoutumista.

Opetushallitus on varautunut koulutusten perusteista päättämiseen heti, kun laki ja siihen liittyvä asetus on vahvistettu. Jos esityksen mukaiset koulutukset alkavat 1.8.2015, on tärkeää, että koulutuksen järjestäjillä olisi mahdollisimman pian käytössään vahvistetut koulutusten perusteet koulutuksen suunnittelua varten. Perusteista päättäminen on mahdollista vasta säädösten valmistumisen jälkeen. Koulutuksen aloittaminen edellyttää kuitenkin Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksiä koulutuksen järjestämisluvista, jotka ovat ehdollisina tulossa hakuun lähiaikana.

Valmentavien koulutusten kohderyhmät

Esityksessä on oikea linjaus tarjota valmentavaa koulutusta ensisijassa perusopetuksen päättäneille nuorille, kuten myös mahdollistaa koulutus aikuisille erityistä tukea tarvitseville henkilöille, jotka tarvitsevat sitä alan vaihdoksen tai uudelleen kouluttautumisen vuoksi. Koulutusten yhdistäminen voi myös edistää tasa-arvoisuutta, sillä yhteinen valmentava koulutus ei ryhmittele eikä leimaa opiskelijoita taustan mukaan (maahanmuuttajat, erityisopiskelijat).

Esityksessä otetaan myös huomioon työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen osalta ne vaikeimmin vammaiset opiskelijat, joiden ei vaikea-/monivammaisuuden vuoksi ole mahdollisuutta suorittaa ammatillista tutkintoa, mutta joilla on hyvät kognitiiviset taidot ja edellytykset oppimiselle (kuten monilla vaikeasti CP-vammaisilla henkilöillä). Keskeistä olisi

turvata näiden henkilöiden mahdollisuudet opiskella yhdenvertaisesti ja laajemmin kuin itsenäistymisen ja työelämään valmentautumisen sisällöissä.

Lain uusi 27 c § määrittelee opiskelijaksi ottamisen perusteet ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Opetushallitus pitää näitä määrityksiä perusteltuina, ne lisäävät yhtenäistä käytäntöä opiskelijavalinnassa, tarkentavat koulutuksen kohderyhmää ja toteutuessaan vähentävät päällekkäistä koulutusta.

Oppisopimukseen valmennus

Opetus- ja kulttuuriministeriön hankkeen avulla on kehitetty myös ns. oppisopimuksen ennakkopaksoa, jossa ammatillisen koulutuksen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen (ammattistartin) aikana opiskelija voi valmentautua oppisopimuskoulutukseen. Tavoitteena on ollut myös liittää oppisopimukseen suuntaava valmennus uuteen ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaan koulutukseen. Opetushallitus on ottanut oppisopimukseen suuntautumisen huomioon koulutuksen perusteiden valmistelussa, ja opiskelija voi valita koulutuksen osia, jotka valmentavat työelämään ja oppisopimukseen. On kuitenkin huomioitava, että erityisesti suoraan perusopetuksesta tuleville oppisopimus voi olla vaativa koulutusmuoto ja vaatii oma-aloitteisuutta ja itsenäisyyttä.

Erityisopetus

Erityisopetukseen liittyvän terminologian uudistaminen on odotettu muutos, jotta mahdollisesti leimaavat käsitteet voidaan päivittää vastaamaan muuttuneita käsityksiä erityisestä tuesta ja erityistä tukea tarvitsevista oppijoista. Erityisen hyvää esityksessä on erityisopetuksen määrittelyn ja tavoitteiden selkeyttäminen ja kirkastaminen suhteessa ammatilliseen koulutuksen tai tutkinnon suorittamiseen sekä mukauttamista koskevat tarkennukset. Myös pedagogisen lähestymistavan korostuminen diagnoosilähtöisen tarkastelun sijasta on oikea suunta.

Erityisopetuksesta päättämisestä kerrotaan lain 20 §:ssä, jonka nimeä on perustellusti muutettu kuvaamaan sisältöä. Opetushallitus pitää hyvänä myös §:n sisällön muutosta siten, että siinä kuvataan nykyistä paremmin henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimista ja siitä päättämistä.

Erityisiä opiskelijajärjestelyjä koskeva § 21 on tarkentunut jo hyväksytyssä lakimuutoksessa 787/2014, ja käsillä oleva esityksessä on tarpeellinen täydennys vielä erityisten opiskelijajärjestelyjen käyttötarkoituksesta ja tavoitteista. Opetushallitus pitää lisäyksiä käytännön koulutuksen järjestämistä selkiyttävinä.

Erityisopetusta koskevat määräykset ovat poistuneet Opetushallituksen päättämistä ammatillisten perustutkintojen perusteista, mutta koulutuksen järjestäjät ja opettajat tarvitsevat edelleen vahvaa tukea ja ohjausta käytännön pedagogiikan toteuttamisessa ja esteettömän oppimisympäristön järjestämisessä etenkin tavallisissa ammatillisissa oppilaitoksissa.

Koulutusten rahoitus

Opetushallitus pitää tarpeellisena, että valmentavien ja valmistavien koulutusten muodostamaa opintokokonaisuutta selkeytetään myös rahoitusperusteiden näkökulmasta. Valmistavien koulutuskokonaisuuksien lisäksi on meneillään ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistus sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjäverkkoa koskeva rakenteellinen uudistus, jotka uudistukset vaikeuttavat myös valmentavan koulutuksen uudistuksen kokonaisvaikutusten arviointia.

Opetushallitus kiinnittää huomiota, että ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää koskevassa hallituksen esitysluonnoksessa valmentavan koulutuksen rahoitus on sisällytetty perusrahoituksen lisäosion kokonaisuuteen, jonka tarkoituksena on varmistaa sellaisten koulutusten järjestämisen edellytykset ja rahoitus, jota suorituksiin ja tuloksiin perustuva rahoitusjärjestelmä ei riittävässä määrin mahdollista. Opetushallitus kannattaa periaatetta ja katsoo, että järjestelmä kannustaa ottamaan opiskelijoiksi myös niitä, joiden kohdalla suorituksia kertyy vähemmän. Opetushallitus pitää tärkeänä, että valmentavan koulutuksen valtakunnallinen määrärahan tarve ja määrärahatason perusteet määritellään riittävän yksiselitteisesti vakaiden järjestämisedellytysten varmistamiseksi.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain muutosta koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen yksikköhinnat määrätään porrastamalla 23 §:n nojalla säädettyä ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhintaa, jonka laskemisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Hallituksen esityksessä todetaan, että erityisen koulutustehtävän perusteella järjestettävään ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaan koulutukseen sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen sovellettaisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 23 §:n nojalla säädettyä ammatillisen koulutuksen keskimääräistä yksikköhintaa kerrottuna luvulla 1,65. Tämä vastaisi voimassa olevaa porrastuskerrointa. Lisäksi esityksessä todetaan, että muutoin kuin erityisen koulutustehtävän perusteella järjestettävään ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen rahoitukseen sovellettaisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 23 §:n nojalla säädettyä ammatillisen koulutuksen keskimääräistä yksikköhintaa kerrottuna luvulla 0,80. Lisäksi ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen yksikköhintaa korotettaisiin nykytilaa vastaavasti erityisopetuksessa 47 prosenttia.

Esitys muuttaisi siten ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen, vammaisille tarkoitetun valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen (valmentava I, muu kuin erityisopetuksen erityinen koulutustehtävä), maahanmuuttajille tarkoitetun valmentavan koulutuksen ja kotitalousopetuksen kertoimet yhdeksi samaksi kertoimeksi. Opetushallitus painottaa, että porrastusperusteiden määrittelyssä tulee huolehtia siitä, että järjestelmä tunnistaa riittävässä määrin kustannuseroja aiheuttavat tekijät eri järjestämistapojen ja koulutusten välillä.

Lopuksi

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin ja opintotukilakiin tehtyjä lähinnä teknisluonteisia tarkistuksia Opetushallitus pitää perusteltuina.

Opetushallitus pitää tärkeänä esitettyä nivelvaiheen kokonaisuuden selkiinnyttämistä ja toivoo, että samalla varmistetaan palvelujen alueellinen riittävyys sekä koulutuksen laadukas toteuttaminen.

Opetushallitus

Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 029 533 1000, faksi 029 533 1035, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi

Utbildningsstyrelsen

Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 029 533 1000, fax 029 533 1035, fornamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi